

כתרי תורה

כתר מלכות - מאן מלכי רבנן
רבי סאלם ב"ר עוואד זכריה זלה"ה
מחכמי ביד"א - א' אב תשס"ה
רבי יוסף ב"ר יעקב צובירי זלה"ה
מח"ס ויצבור יוסף בר - ב' אב תש"ס
רבי נסים (נחום) ב"ר נסים רצאבי זלה"ה
ראב"ד רצאבה - ו' אב תשנ"ב

לק"י • פרשת אלה מסעי ה'תשפ"א ב'של"ב • גליון ס"ב
הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

אין לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה • הערות והארות יתקבלו בברכה בטלפון 0504139964 או במייל avish964@gmail.com

לע"נ יידי ורע אשר שמחת התורה שבלבו ועל פניו האירה כל סביבותיו, וזה להרביץ תורה ולהעמיד בתי מדרשות לשקידתה הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל ביבולחס"א הרב צבי בלאט שליט"א ולע"נ דודי הרב אברהם ב"ר דוד בריחי זצ"ל, הרב משה ב"ר שלום צאלח זצ"ל, הרב אלעזר ב"ר אברהם עוזרי זצ"ל, ומרת אורית ב"ר מנחם שרעבי ע"ה • ולזכות הרב אברהם ב"ר שלמה שליט"א, הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א, ר' זכריה ב"ר יוסף ור' ישראל ב"ר יהודה הי"ו ומרת אסתר ב"ר יחיאל ומיכל ב"ר ישי תחי' לרפ"ו במהרה בתוך שאר חולי ישראל, אכ"ר.

כתר של-א"ש

ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולענינים בצדיכם וצדדו אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה (ל"ג, נ"ה).

איתא במדרש הגדול, סוף שהן מצירין לכם ושמחים ברעתכם. ולא עוד אלא שמוכיחין אתכם אומריין לכם דברי חסודין בשעה שאת חוטאיין. שכן רב שקא אומר ליחזקיהו, ועתה המבלעדי ה' עליתי על הארץ הזאת להשחיתה, ה' אמר אלי עלה אל הארץ הזאת והשחיתה (ישעיה ל"ו, י'). ע"כ. כשנתבונן בדבר, כמה חמור עונש זה, לא רק שיבואו הגוים ויכבשו את הארץ, אלא יצטרכו ישראל לשמוע משפלי האומות דברי מוסר ותוכחה.

ויש לשאול מנין לחז"ל לדרוש כך, שמא העונש שיצרו הגוים לישראל כפשוטו. ונראה לבאר ע"פ האמור לעיל במדרש הגדול (שם, נ"ב) הדא היא דכתיב והורשתם את יושבי הארץ והם לא עשו כן אלא לא השמידו את העמים אשר אמר ה' להם ויתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם, מיד ויחר אף ה' בעמו, ע"כ. ובפרט שעל ביטול הע"ז נצטוו במיוחד ואבדתם את כל משכיותם וכו'. נמצא כי לא זו בלבד שעזרו על מצות ה' להוריש את גויי הארץ, אלא נולדה להם מזה תקלה שלמדו ממעשיהם. לכן מידה כנגד מידה, מלבד העונש והצרות שיבואו לישראל, יבואו הגוים וילמדו לשוב בתשובה.

וכנגד זה מסיימת פרשתנו במידה כנגד מידה לטובה, כדאיתא במדרש הגדול (ל"ו, י"ג) אלה המצות והמשפטים, אמר להן משה לישראל, אם אתם מקיימין מצוות שלהקב"ה שנאמר בהן אלה המצות הוא עתיד לקיים לכם כל הנחמות האמורות בלשון 'אלה'. גדול שבכולן זה שנאמר (ישעיה מ"ב, נ"ז), והולכתי עורים בדרך לא ידעו, ובנתיבות לא ידעו אדריכם, אשים מחשך לפניכם לאור, ומעקשים למישור, אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם. אמן כן יאמר בעל הרחמים. שבת שלום.

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמת אביו רבי יחיא ב"ר יצחק עומסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ

בניית יחידת דיוך בתשעת הימים

א' נשאלה שאלה מיהודי המתגורר באחת מערי הצפון העוסק בעת בבניית יחידת נופש בחצר ביתו, ולדבריו, צריך הוא לסיים בשבוע הקרוב את עבודות הגימור שנתרו, כדי להשכיר את היחידה מיד בתחילת בין הזמנים. עתה שואל האם מותר לעסוק בעבודות הגימור בתשעת הימים, או שיש לו להמתין עד לאחר תשעה באב אף שיפסיד כמה ימי שכירות. תשובה: הנה בשנה זו שחל ט"ב ביום ראשון, אין לנו דיני אבלות מלבד מה שכבר הונהג בבין המצרים, וואף באכילת בשר, מנהגינו ידוע ומפורסם כדינא דתלמודא, לאסור רק בסעודה המפסקת, וכיעוין בכתרי תורה י"ג שגם בזמנינו אין מקום להחמיר בזה, אך משנכנס אב ממעטין בשמחה, ולכן פסק השו"ע (סי' תקנ"א ס"ב) דאין לעסוק בבנין של שמחה, ונכלל בזה שאין לבנות כל בנין לצורך מגוריו אלא להרווחה (ב"י שם, ש"ת ס"ק ה', משנ"ב ס"ק י"ב). ואף מי שהתחיל לבנות קודם לכן, צריך להפסיק את הבניה מר"ח אב. ואם הקבלן הוא גוי, מותר, שעל דעת עצמו הוא עושה. אמנם ישתדל לפייסו בדבר מועט כדי שלא יעבוד משנכנס אב (משנ"ב שם).

אכן יש מי שכתב, שכשם שהבונה בית ע"מ להשכירו לאחרים ולהתפרנס, אין המשכיר חייב לשייר אמה על אמה, שהרי צריך הוא ליפותו כדי שיקפצו עליו קונים, כמו כן מותר לבנות בית בתשעת הימים ע"מ להשכירו ואין זה בכלל בנין להרווחה (שו"ת מגדל השן סי' ס"א, שו"ת דבר יהושע ח"ב סי' ע"ג, נטעי גבריאל פכ"ח ס"ה). ומרן הגר"י רצאבי שליט"א הורה, כי אכן אם הבנייה היא לצרכי פרנסת ביתו או לנישואי ילדיו מותר, שאין זה בכלל הרווחה. אך אם הוא בונה להשקעה כדי להרבות ממנו, אסור.

שיעור זמן קביעות סעודה

ב' שאלה: מי שאוכל מיני מזונות בשיעור קביעות סעודה המחייב נטילת ידיים וברכת המוציא. האם יש שיעור זמן שרק אם אכל בתוך אותו הזמן נחשב סעודה, או שדינו כאוכל פת גמור שהעיקר הוא שלא יעבור שיעור עיכול בין האכילות. תשובה: לכאורה שוה דין המזונות לדין הפת שכתב הפמ"ג (סי' ר"י א"א סק"א) כי לענין חיוב ברכת המזון מן התורה שהיא בכדי שביעה, אפילו אכל מעט מעט ושהה יותר מכדי אכילת פרס בין אכילה לאכילה, כיון שלבסוף שבע, מברך ברהמ"ו. וה"ה כשקובע סעודה על מיני מזונות, אף אם אכלם מהם מעט מעט, מברך המוציא בתחילה ולבסוף ברהמ"ו (שו"ת דובב מישרים ח"א סי' מ"ח).

אמנם יש סוברים כי כאשר אוכל מיני מזונות בשיעור קביעות סעודה, צריך לאכול כל כזית וכזית בכדי אכילת פרס. ולפי מנין הכזיתים שיש באכילתו יחשב את שיעור הזמן, כך שיהא בכדי אכילת פרס לכל כזית (הליכות עולם פרשת פנחס סעי' י"ט). וי"א ששיעור זמן קביעות סעודה באכילת מיני מזונות הוא שבעים ושתים דק' [שעה וחומש], דהיינו כי רק מה שאוכל בתוך שיעור זה מצטרף לקביעות סעודה (כ"כ אור לציון מסברא דנפשיה עיין ח"ב פ"ב תש"ב). ומרן הגר"י רצאבי שליט"א הורה כהסוברים, שדין אכילה זו כאכילת פת גמור, דכן נראה מסתימת הפוסקים שלא כתבו זמן באוכל מזונות בשיעור קביעות סעודה, והעיקר שלא ישהה בין אכילה לאכילה שיעור שבעים ושתים דק' שהוא שיעור עיכול.

ולענין אכילת הכזית הראשון, הדבר פשוט שצריך שיאכלנו בכדי אכילת פרס כדי שתחשב אכילה (רמב"ם שביתת העשור פ"ב ה"ד). ואף כדי להתחייב ברהמ"ו צריך אכילה בנוסף לשיביעה [שכן הוא בפסוק ואכלת ושבעת וברכת] ואין אכילה אלא בכזית (שער הציון סי' ר"י א' י').

חשובות שהניחו בין דפי הספר, האם נעשה בסיס

ג' נשאלתי על מי שהניח חשובות בתוך ספר לסימניה ודרך אגב נתכוון שתשתמר שם, האם הספר נעשה בסיס לדבר האסור. תשובה: ראשית יש לדון האם אכן החשובות היא מוקצה. ונראה שאם יש לו צורך בחשובות זו בשביל החזר מס או לראיה ששילם הרי היא מוקצה מחמת חסרון כיס. ואם אין לו בה צורך, דינה כפסולת שהיא מוקצה מחמת גופו שהרי אין בה צורך, ובכלל זה אף קבלה על תרומה (ארחות שבת ח"ב עמ' מ"ז, שלמי יהונתן לוח המוקצה עמ' ק"פ). ויש שהתירו לטלטלה ולדעתם אין דינה כפסולת (מנחה ושמחה עמ' ר"ד). ולענין השאלה האם הספר נעשה בסיס לחשובות, הנה יש שכתבו שאם הספר משמש את המוקצה כגון ליישרו שיהא אפשר לכתוב עליו אז הוא בסיס. ומדבריהם משמע שסתם שימור אינו נחשב בסיס (אגרו"מ או"ח ח"ד סי' ע"ב). ויש עוד שהתירו מפני שהחשובות המונחת בין הדפים הרי היא כעין דפי הספר וכריכת הספר שומרת על הכל, ובטילה להם (ארחות שבת שם עמ' קנ"ב הע' תכ"ט). ומרן הגר"י רצאבי שליט"א אמר לו, דמסתברא שהספר חשוב יותר מהחשובות, ואינו נעשה בסיס, ולכן מותר להשתמש בספר וינער את החשובות (וכ"כ לדון בשו"ת או נדברו ח"ג סי' ל"ד).

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן (ל"ג א) טעמי פרשת המסעות ומנין

א] כתב רבינו דוד עדני זלה"ה במדרש הגדול כאן, בזה"ל כשיצאו ישראל ממצרים, הסיען הקב"ה ארבעים ושתים מסעות במקומות שאינן ישוב וכו'. ומפני מה צרך הכתוב לפרש שמות שלכל המסעות, להודיע לדורות הבאין גדולתו שלמי שאמר והיה העולם ב"ה, ופלאים שעשה לישראל שזן וסיפק צרכיהם שלש מאות אלף במקומות שהן רחוקות מן הישוב ואין בהם לא מים ולא זרע. ומי שאינו מאמין בכך, ילך לאותן המקומות ויראה, שהרי שמותיהן מפורשין, לכך נאמר אלה מסעי בני ישראל. (ביאר זה, יסודו במ"ג ח"ג פרק נ"ו. וברבינו בחיי כאן, יעו"ש).

טעם נוסף בכתבת המסעות כתב רבינו אברהם סבע זלה"ה בספרו צרור המור, בהקדים, מדוע נכתב דווקא בפרשת המסעות על פי ה' (פסוק ב'). אלא ללמדנו כי אם אותם המסעות הנראים לכאורה מיותרים נכתבו כולם ע"פ ה' ולא כתבם משה מדעתו חלילה, כ"ש שאר התורה, יעו"ש.

ב] ורבותינו חכמי תימן הקדמונים כתבו בטעם מנין מ"ב מסעות שרומז לשם מ"ב, כמ"ש מהר"ס דמארי זלה"ה במדרש הביאור למה המסעות שתיים וארבעים, אמרו רבותינו כנגד שם בן ארבעים ושתים אותיות, לקיים מה שנאמר ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו. וכ"ה במעין גנים (כת"י לא' מחכמי תימן, שנת ה'קפ"ו). וכ"כ מהר"א סבע בצרור המור, ואחר שפרשה זו נכתבה ע"פ ה', ראוי שיהיו בה דברים נסתרים ונעלמים, לא יערכם זהב וזכוכית. ולהורות שיש באלו המסעות דבר גדול, אמרו רבותינו ז"ל שנכתבו כאן כאן שנים וארבעים מסעות, רמז לשם המפורש של שנים וארבעים, הוא שם אבגית"ן, הרמזו בפרשת בראשית המספר הימים וכו' והוא חותם התורה כולה (וכמו שביאר שם למעלה שבפרשה זו היא סיום התורה, והחומש הבא, חומש דברים, הוא משנה התורה, אבש"ד) עכת"ד.

חשבון מ"ב מסעות והרמז למ"ב שורות בס"ת

ג] והקשה בשערי אפרים (שער ז'. שערי החמים ס"ק כ"ו) דהלא כאשר אתה בא למנין המסעות אין אתה מוצא אלא מ"א, ואלו הן, רעמסס, סכת, אתם, פני החירות, מרה, אלים, ים סוף, מדבר סין, דפקה, אלוש, רפדים, מדבר סיני, קברות התאוה, חצרת, רתמה, רמן פרץ, לבנה, רסה, קהלתה, הר שפר, חרדה, מקהלת, תחת, תרח, מתקה, חשמנה, מסרות, בני יעקב, חר הגדגד, יטבתה, עברנה, עציון גבר וע"י נחלת יוסף (פרק י"ח) ולפי המוסרה כי עירנו זאת עדה היושבת בקצו ארץ ערב, היא עציון גבר, מסע הל"ב. וא"כ הקיפו אבותינו ובאו גם ליר הזאת שהיא במרחק רב ממצרים, ומכאן חזרו דרך ימינ לצד צפון עד בואם לערבות מואב שהיא מזרחית לא"י. וע"י נפלאות מתורתך (פסוק ל"ה) שהוכיח כי עציון גבר היא קרובה לא"י, קדש, הר ההר, צלמנה, פונג, אבת, עיים, דיבן גד, עלמן דבלתימה, הרי העברים. ומהו מנין מ"ב מסעות הנזכר. וע"ע.

ד] וקושיא זו יש לתמוה על מדרש חז"ל נוסף, דהנה איתא במדרש הגדול, ולא היה יודע משה לכתוב את המסעות עד שרמו לו הקב"ה בשני לוחות שהוריד מסיני שהיה בהן ארבעים ושנים שרטוטין רמז לארבעים ושנים מסעות. ומנין שהסכים הקב"ה על ידו בכך, שכך הוא אומר ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם ע"פ ה' ע"כ. וכע"ז כתב מהר"ש שבזי בחמדת ימים כאן. ונראה ביאור הענין, שלא ידע משה האם לכתוב את המסעות, ורמז לו הקב"ה במה שכבר חקק בלוחות מ"ב שרטוטין שהם דומים לשבילין, שמזה ילמד משה לעשות כמותו לחקוק בס"ת את מ"ב במסעות והדרכים שהילכו בהן ישראל.

והנה כתב הפרישה (יו"ד סי' ע"ה ס"ק י"ד) דהטעם שהצריך רבינו יהודה ברצלוני מ"ב שיטין בס"ת, הוא כנגד מ"ב מסעות (וכמבואר במסכת סופרים (פ"ב ה"ו). אבש"ר), יעו"ש. ועל פי דברי המדה"ג כאן נראה להטעים דבריו, דהלימוד הוא מ"ב שיטין שבלוחות הרמוזים במ"ב המסעות, (ואכן אין לנו מקור אחר למנין מ"ב שיטין שבלוחות. וע"י בהלכות ס"ת (מגניו מצרים. סיני צ"ח, תשרי חשון תשמ"ו, עמ' ט"ו) שכתב, ואני מצאתי לה (להא דמ"ב שיטין בס"ת המובא במסכת סופרים. אבש"ר) טעם בקצת מדרשים דר' תנחומא בפרשת ואלה מסעי, שהלוחות שהוריד משה מסיני היו בהם מ"ב שרטוט

כנגד מ"ב מסעות'. ומדרש זה אינו לפנינו. וע"ע בשע"ה (יו"ד סי' קס"ב בענין יצחק אות ק"י). והנה גם הפרישה תמה, הלא במקרא מצינו רק מ"א מסעות. הן ותירץ בשערי אפרים, דויסעו מרעמסס כתוב פעמיים (פסוקים ג' ה') ונמנה למ"ב מסעות. וראיתי מי שרצה לבאר ע"פ דברי האבן עזרא (שמות י"ב ל"ז) דב' רעמסס היו, ע"ש. אך זה אינו שהרי מקרא מלא הוא (שם) ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכתה, וזה היה ממחרת ליל שימורים, כמבוי במקראות שם. ומשם נסעו סוכתה, הרי שלא עצרו בעוד רעמסס בדרך. אלא כוונת השערי"א, דכיון שזוכר פעמיים נמנה פעמיים. ובדברי קהלת (משלי שלמה עמ' ק"ד) דקדק מפירש"י (פסוק א') שמנה מרעמסס עד רתמה י"ד מסעות, משמע שלא מנה אלא רעמסס אחד. (ומש"כ רש"י שם כי בל"ח שנה עשו עשרים מסעות, היינו שהיו בעשרים מקומות, כי מסעות היו רק י"ט).

והפרישה תירץ, כי במ"א מסעות הגיעו למ"ב מקומות שהרי כשנסעו מעיי העברים חנו בערבות מואב. וכנגדם כתב ר"י ברצלוני לעשות מ"ב שיטין בס"ת. וכן מבואר במדה"ג (שם, ה') ז"ל המסעות כולן ארבעים ושתים מסע, תחילתן רעמסס וסופן ערבות מואב'. וכ"כ רבינו בחיי בכד הקמח (ערך סוכה).

שלא להפסיק בקריאת המסעות

ו] והנה סיים מהר"א סבע בצרור המור, ואחר שאלו המסעות הם במספר במשקל, רומזים לשם של שנים וארבעים בסוד ה' בס, אין להפסיק החזן בקריאת הפרשה, אלא שיקראם כולם עם אדם אחד. בענין שיהיה המשכן אחד, ע"כ. והביאו המג"א (סי' תכ"ח ס"ק ח') בזה"ל, כתוב בצרור המור, מ"ב מסעות שבפרשת ואלה מסעי, אין להפסיק בהם שהוא נגד שם מ"ב, ע"כ. וכ"כ באליה רבה (סי' קל"ח סק"ד). וכן העלו הבאר היטב (ס"ק ט"ז), השערי אפרים (שם, סעיף כ"ה), וסיים שם ואין לשנות אפילו במקום שיש חיובים הרבה, השתילי זיתים (ס"ק י"ט), והכף החיים (ס"ק ט"ל). וכן העלה מנהג זה בלוח א"י להגרי"מ טוקצניסקי זצ"ל.

ותמה השערי אפרים, איך נכתב בכמה חומשים שבפסוק י"א מתחיל המברך השני, ונשאר בצ"ע. ועכ"פ מבואר כי מנהגו היה כן לקרות כל המ"ב ביחד ורק על כמה חומשי שסידרו כך תמה. ובתמיהה זאת כבר עמד בנוהג כצאן יוסף (חילוק הפרשיות דף סו, א) שכתב שהראשון קורא עד ויחנו שם (פסוק ט"ו). ותמה מדוע פוסקין באמצע המסעות וכמ"ש בצרור המור. וכן העיר מרן שליט"א בנפלאות מתורתך (שם, ה') כי עין רואה בכל ספרי חומשין הן של אשכנזים והן של ספרים, הפסיקו לעשות מברך שני בפסוק י"א ויסעו מים סוף וגו', כשהפרשיות פרודות. (וכ"כ בדברי קהלת (עמ' ק"ה) שאין משגיחין בקבלת צרור המורו. חלוקה נוספת הביא שם מספר תיקון יששכר (דף ע"ז ודף פ') שהביא חלוקת המברכים משני קונדריסים ישנים ואחד מהם בשם הגאונים, ושניהם כתבו להפסיק באמצע המסעות בפסוק ט"ו.

וכן הביא מספרי התיגאן כת"י של קדמוני חכמי תימן נע"ג שהפסיקו באמצע המסעות. אמנם לא בפסוק י"א אלא בפסוק מ' וישמע הכנעני, כי שם יש הפסק פרשה ומפסיק הענין קצת. והנה כתב מהרי"ץ בהגהותיו למשנה (מגילה ג, ו) 'מהר"ר אברהם סבע ע"ה בספרו אמר, דמ"ב מסעות שבפרשת מסעי, אין ראוי להפסיק ביניהם אלא יקראם אחד, מטעם כמוס. וכן ראוי לנהוג'. ובמאמר משנת מהרי"ץ (פרק י"א הערה ל"ח) כתב מרן שליט"א כי הגהותיו שם הם מימי חרפו (כמבואר שם פ"ח) ומסתברא שלא כתב זאת מהרי"ץ אלא ע"פ שיטתו בילדותו. אך למאי דחזר בו אח"כ להעמיד מנהגי הקדמונים, אין לשנות ממסורת התיגאן.

אך בנפלאות מתורתך הביא כי בתאג' של מוהר"ר שלמה הסופר (משנת הרנ"ח ליצירה) השני מתחיל בפסוק ה' ויסעו בני ישראל מרעמסס (פסוק ה') עד לאחר המסעות. והשלישי מתחיל והתנחלתם את הארץ (פסוק י"ד). וא"כ מצינו מסורת קדמונים שלא להפסיק במ"ב המסעות, דלא מסתבר שעשה כן ע"פ צרור המור שהיו בני אותו הדור, ע"ש. ולכך חזר בו מרן שליט"א והורה להעמיד את הוראת מהרי"ץ שלא להפסיק במ"ב המסעות, ז"ראוי להנהיג כן, אם אפשר בלא מחלוקת ח"ו. ובזה יהיה גם זכר ועילוי נשמה להרב הקדוש בעל צרור המור, כי זהו החידוש היחיד שהעלו הפוסקים מדבריו שאין לו מקור נוסף ע"ש. וסיים במליצה, וסוד בן שם מ"ב, נבין ונזכור, וגם נשמור. ונזכה להרית, יופי צרור המור.

מדרכי רבותינו - מוהר"ר נסים (נחום) ב"ר נסים רצאבי זלה"ה

לרגל יומא דהילולא של מוהר"ר רצאבי זלה"ה ראב"ד רצאבא, אעלה מעשה ששמעתי מהרב ראובן רצאבי שליט"א ממדיעין עילית, שזכה להכירו בחיי חיותו כאן באה"ק, כמה היה מצטער בצערן של ישראל, מעשה שאירע כאשר קראוהו לבדוק שאלה שנתעוררה בהמה שנסחטה, הסתכל מארי נחום (קודם חתונתו שינו שמו 'בעלי מזלות' לנחום, ואף שחזר לאחר שנה לשמו הראשון, עדיין היה נקרא כך בפי כל. דברי חפץ ח' עמ' י"ב. ושמעתי מהרב הנזכר כי יש שקראוהו נסים ע"ש ידיעתו המופלגת בתורה ואמרו מעשה נסים זה. אבש"ר), הפך בה והפך בה למצוא לה היתר, כי חס מאוד על ממונם של ישראל, אך לא מצא לה היתר (ע"י חולין מט, ב. אבש"ר). עד שפנה אליו אחד מתלמידי החכמים שהיה שם שאף הוא סבר שהבהמה טריפה, ואמר לו 'מארי, קול (אמור) ברוך מקדש ישראל' (כנהוג בקהילותינו לומר כאשר נמצאת הבהמה טריפה. שע"ה יו"ד סי' קכ"ו סעיף ז'). ואז בענינים דומעות מהשתתפותו בצערו של בעל הבהמה על הפסדו, אמר ברוך מקדש ישראל, והטריפה. שאר תולדותיו ומעשי גבורתו הלא הם כתובים בדברי חפץ גליון ח' וראה שם עמ' מ"ג מעשה נפלא בגודל ענותנותו שהעיד הרא"ח כשליט"א.